

Inleveren - verpauperen.

In het 'redactioneel' van Solidariteit nr. 1 - mei 1983 - gingen we al in op de verpaupering die toen reeds om zich heen greep. Sindsdien gaat het van kwaad tot erger. De tijd dat 'in dit land niemand gebrek hoeft te lijden' is wel definitief voorbij. En de bodem van het dal is nog steeds niet in zicht.

Het is trouwens een internationaal verschijnsel. In de hele kapitalistische wereld ontwikkelt zich hetzelfde beeld. De verarming en verpaupering in met name de Verenigde Staten en Groot-Brittannië worden op enige afstand door het Europese vasteland gevolgd.

HONGER EN GAARKEUKENS

Een jaar geleden kwam uit Detroit, USA, het schokkende bericht dat in die wereldhoofdstad van de autoindustrie grote aantallen mensen ten prooi waren aan honger. Een kwart van de miljoenenbevolking was werkloos, vele duizenden dakloos. De noodtoestand werd afgekondigd, er kwamen 'voedselbanken', gaarkeukens en slaaphuizen. In de geboorteplaats van de Cadillac heerst honger - midden in het land dat de grootste voedselproducent van de wereld is.

Wie nu denkt dat het 'ekonomisch herstel' waar de media het de laatste tijd zo druk mee hebben de honger in de Verenigde Staten heeft teruggedrongen vergist zich. Het leger der wanhopigen groeit nog iedere dag, zoals bijvoorbeeld *Haye Thomas* in het Noordhollands Dagblad van 24 december vertelt.

VERELENUNG

Stukjesschrijvers hadden (en hebben) de gewoonte om een karikatuur te maken van wat men Marx' *Verelendungstheorie* noemt. Die karikatuur werd bespottelijk gemaakt met verwijzingen naar de 'verzorgingsstaat'. De onzinnigheid zou al blijken uit het feit dat er van die 'theorie' in de hedendaagse praktijk niets bleek te kloppen. Men keek daarbij voor het gemak maar heen over de talloze miljoenen die in de landen van de Derde Wereld krepeerden van honger en gebrek en wier lot iedere dag slechter werd in plaats van beter. Nu echter, onder de gevolgen van de kapitalistische crisis, de honger ook in de hoogontwikkelde industrielanden in opmars is, wordt het moeilijker de *Verelendung* - de verpaupering - te negeren.

OOK HIER

In Nederland hebben de gemeentelijke sociale diensten uitgerekend dat geleidelijk aan-de grens gepasseerd is waaronder 'velen van ons geen redelijk bestaan meer kunnen vinden'. Dat betreft dan de ongeveer 500.000 huishoudens die van één minimuminkomen moeten leven - in het moderne jargon de 'echte minima'. De sociale diensten hebben uitgerekend dat die, na aftrek van de vaste lasten, gemiddeld niet meer dan 500 - 700 gulden per maand beschikbaar hebben voor eten, kleding, vervoer en dergelijke. Is het een

land weken voor van drie tot vier huisuitzettingen per dag, drie tot vier dagen per week. Wat wil men ook? De lonen, maar vooral de uitkeringen, worden steeds verder afgebroken en de woonlasten rijzen de pan uit. Tijdens het kabinet-Den Uyl was de norm voor de kale huur 17% van het netto-inkomen. Die verhouding is nu geheel verbroken. Sinds 1978 is het minimumloon met 24% gestegen, het modale loon met 15%. De woonlasten stegen sindsdien echter met maar liefst *zestig procent!* De grootste rol in deze speelden de energiekosten: steeds hogere aardgasprijzen, een verkapte overheidsbelasting die verhoudingsgewijs het zwaarst drukt op de financieel zwakste schouders. Een van de gevolgen is een nieuw soort woningnood: woningen genoeg, maar geen geld om er in te wonen - de jaren dertig (die immers nóóit meer terug zouden komen...) in optima forma.

wonder dat velen uit die categorie zich in de schulden hebben moeten steken?

Tot wat voor toestanden dat leidt zien we enigszins uit wat *Maurits Schmidt* in de Volkskrant van 21 januari vertelt. Er komen, volgens hem, in dit

DIT IS HET BEGIN

De Utrechtse jurist *Bernard Tomlow* zegt daarover: 'Dit is pas het begin, hoor. Wat nu zichtbaar wordt is dat de mensen het watertrappelen niet meer volhouden. En wat doet de regering? Nog meer druk op het inkomen, nog meer druk op de woonlasten. Even

DE VERPAUPERING RUKT OP

boven modaal zijn de mensen daar al bijna veertig procent van hun loon aan kwijt. De modalen altijd nog rond de dertig.'

Een bittere illustratie is dat sommige gemeenten eigenmachtig 'hun' 'echte minima' in de dure decembermaand een extraatje toestopten en dat enkele kerkbesturen voor deze groep in de kas te moeten tasten. Het heeft geen zin hier een oordeel uit te spreken over deze 'liefdadigheid', maar je kunt je wél afvragen of we op weg terug zijn naar het pannetje soep van de vorige eeuw.

Het eind is nog lang niet in zicht. Lubbers & Co. gaan onverdroten voort met het slopen van de laatste resten van de verzorgingsstaat. Per slot van rekening moeten de miljarden die zij de bedrijven toestoppen ergens vandaan komen. Hun cynisme kent daarbij geen grenzen. Zo zei staatssecretaris De Graaf dat de Bijstandswet er is om in de noodzakelijke kosten van levensonderhoud te voorzien. 'Welnu', zei deze christen-demokraat, afkomstig uit

boomt het 'herstel'...

DE BEURS JUICHT

Wat dat 'herstel' in de praktijk betekent zien we aan de effectenbeurs. Winsten stijgen; de ene grote onderneming na de andere laat weten het in jaren niet zo goed gedaan te hebben. De Amsterdamse beurs reageerde met rekord-koersstijgingen. Spekulant in hoera-stemming, de rechtse pers meer dan tevreden: het economisch herstel schijnt in zicht. Maar pas op, zeggen de ondernemersorganisaties, er moet nog heel wat meer rendementsherstel komen. Ook de lonen moeten verder omlaag - terwijl de reële koopkracht ervan de laatste jaren al 15% is afgenomen. In feite vullen loon- en uitkeringenbeleid elkaar op bijna ideale wijze aan. Voor wie nog werk heeft wordt werkloosheid een steeds grimmiger spookbeeld; wie al weggesaneerd is zal maar al te graag bereid zijn voor een rotloon althans weer aan de slag te gaan. De aanvallen op het loonpeil

BLOED GEPROEFD

De ondernemers en hun zaakwaarnemers in Den Haag hebben bloed geproefd en hun vraatzucht is niet meer te stuiten. En met deze haaien wil de nieuwe leiding van de industriebond FNV 'gezamenlijk de problemen oplossen'. Zijn die mensen zo doortrapt slecht of alleen maar oliedom? In ieder geval lopen Dick Visser en zijn vrienden heel gedwee aan het handje van Piet Vos, die op zijn beurt weer de wijsheid van grootindustriële Wagner als honing oplikt.

De verslechteringen gaan in ieder geval in een meedogenloos tempo verder. Alleenstaande WAO-ers raken dit jaar 13,6% van hun koopkracht kwijt. Blijkens een ingezonden brief in Trouw van 1 februari kan dat verlies zelfs tot 23% oplopen. De oorzaak is de afschaffing van de 'minimumdagloonbepaling'. Daardoor zakken WAO-ers in 1984 veertien maal zoveel in koopkracht als de gemiddelde loontrekker in het bedrijfsleven. Wat blijft er zo over van het 'gelijkblijven van de uitkeringen', een geliefde dooddoener van de heer Lubbers?

Het gaat hier niet, zoals sommigen denken, om een betrekkelijk klein aantal mensen. Dat zou op zichzelf al een schandaal zijn, maar het gaat om velen. In juli a.s. gaan de uitkeringspercentages van WAO en WW/WV fors omlaag. Van 80 naar 70/75%. De Graaf wil het percentage in januari 1985 beslist op 70 hebben. De Sociale Verzekeringsraad heeft uitgerekend dat daarmee over een jaar 2/3 van de WAO-ers op het minimumloon zit. Een groot deel van de alleenstaanden zakt daarmee onder het minimumloon doordat de beschermende dagloonbepaling om zeep geholpen is.

ZURE REGEN

Er zit nog veel meer zure regen in de lucht. De sekretaris-generaal Rutten heeft al laten weten dat hij het minimumloon een veel te star instrument vindt. Dat moet veel flexibeler worden. Zo zou bijvoorbeeld een arbeider van wie de echtgenote ook werkt een lager loon dan het minimum moeten kunnen krijgen. Rutten zegt dat Amerika bewijst dat de werkgelegenheid alleen bevorderd wordt door economische groei te combineren met lage lonen - de droom van iedere kapitalist. De

het CNV, 'extratjes gaan boven het noodzakelijke uit. Ze zijn daarmee een luxe, die weer in mindering moet worden gebracht van de officiële uitkering.' Deze grootverdiener beweert dus gewoon dat de 'nieuwe armoede' niet bestaat. Dus; kortingen op de sociale uitkeringen zijn mogelijk en onvermijdelijk. Wie er anders over denkt dwars-

gaan dus zonder enige twijfel door. De regering geeft het voorbeeld met haar plannen om het minimumjeugdloon af te schaffen en het minimumloon voor 23-30-jarigen fors te gaan korten. Het smoesje is dat zoiets het gemakkelijker maakt jongeren aan een baan te helpen.

DE VERPAUPERING RUKT OP

professor vindt dat zoiets in Nederland moeilijk gaat door de 'starheid' van het minimumloon. De man, die zelf waarschijnlijk ook van een minimuminkomen moet zien te leven en dus weet waar hij het over heeft, zegt: 'Meer algemeen is er reden te bevorderen dat de arbeidskosten niet nadeliger uitwerken op de werkgelegenheid dan nodig is uit een oogpunt van het waarborgen van de bestaansbehoeften. Voor tweeverdieners ligt het gezamenlijk inkomen ver boven wat als bestaansminimum is te beschouwen. In zo'n situatie wordt niettemin aan de werkgever en de werknemer verboden een arbeidskontraakt tegen een lager loon aan te gaan.' Volgens onze hooggeleerde wordt de werkloosheid, althans voor een belangrijk deel, dus veroorzaakt door de huidige wetgeving. Die stelt, afdgedwongen door de arbeidersbeweging tijdens de opgaande conjunctuur, beperkingen aan de ongeremde uitbuiting van de arbeid door het kapitaal.

Met dezelfde kolderredenering wordt op dit moment ook door minister De Koning en door het Nederlands Christelijk Werkgeversverbond de aanval ingezet op de minimumlonen van mensen beneden de 30 jaar. Er komt door zo'n verlaging niet één arbeidsplaats bij - dat weten de heren zelf ook wel - maar als je een hond wilt slaan vind je allicht een stok...

Wat de belasting op de 'tweeverdieners' ons gaat kosten is nog niet te overzien. Maar één ding staat vast: de laagste inkomens zijn weer het zwaarste de klos. Die hebben toch al zo weinig kans om te sjoemelen, maar ook zonder dat zijn de gevolgen vaak ernstig. Zo bij huishoudens waar een van de partners weinig verdient, zo tussen de 5 en 10.000 gulden per jaar. Gaat dat loon een fractie omhoog dan gebeurt het dat men net over een belastinggrens heenschiet, met als gevolg honderden guldens extra belasting. Vrouwen worden daarvoor teruggejaagd naar het aanrecht of moeten 'zwart' of 'grijs' gaan werken - met alle nadelen die daaraan verbonden zijn.

Intussen ligt, nadat de aanval van Den Uyl/Dales in eerste instantie werd afgeslagen, ook het ziekgeld weer onder vuur. Het regeerakkoord van CDA en VVD spreekt over maatregelen in de sfeer van de Ziektewet die 1

tot 1½ miljard gulden moeten opbrengen. Dat is wel ongeveer hetzelfde als wat het kabinet Van Agt/Den Uyl wou, maar CDA/VVD zien het allereerst als een bijdrage aan het grotere doel om in deze regeerperiode minstens zes miljard minder voor sociale zekerheid uit te geven. De VVD wil de ziekte-uitkeringen van 80% verlagen naar 75% per 1 juli a.s. en naar 70% per 1 januari 1985. De daarmee beoogde besparing krijgt men natuurlijk alleen als aanspraken op aanvullingen op de ziekte-uitkeringen komen te vervallen. Die moeten dus uit de CAO's. De VVD vindt verder dat men de eerste ziektedag maar voor eigen rekening moet nemen. De bange vraag is nu of de FNV-leiding, als ze dat al wil, haar leden opnieuw zal kunnen mobiliseren om de aanval af te slaan. Dat die aanval op komst is staat buiten kijf.

VERPAUPERING RUKT OP

De gemeente Rotterdam heeft een onderzoek gedaan naar het uitgavenpatroon van de 'echte minima'. Daar rollen keiharde cijfers uit die duidelijk maken dat het welhaast onmogelijk wordt rond te komen van één minimuminkomen. De helft van de onderzochte 'minimumlijders' zit in de schulden en is door de bodem van de bestaanszekerheid gezakt. Bijstandsmoeders, arbeidsongeschikten vinden nooit een baan. Ze blijven dus 'minima'. Schulden worden dus nooit afgelost, worden alleen maar hoger. Vooral alleenstaanden hebben het zwaar te verduren. Bejaarden, maar ook jongeren betalen een groot deel van hun inkomen aan woonlasten. Na aftrek van vaste lasten houdt de meerderheid minder dan f 50,- per maand over voor kleding, voedsel etcetera. Toch gaat de huursubsidie omlaag! De gasprijs gaat de komen-

de drie jaar iedere keer 3½% omhoog. Dat was 1983. Wat geeft 1986? Uitkeringen 3% omlaag, kinderbijslag bevroren, gas, huur, gemeentelijke heffingen omhoog, huursubsidie verder omlaag en het openbaar vervoer onbetaalbaar. De Graaf gaf toe dat de 'eenmalige uitkering' de inkomensdaling niet opvangt. Die wordt hoogstens een jaartje opgeschoven - als dat al gebeurt. Een uitkeringsgerechtigde zei laatst op de tv: 'Ik zie bejaarden blikjes kattevoer kopen van wie ik zeker weet dat ze geen kat hebben.'

WAT TE DOEN

Het genadeloze offensief van regering en ondernemers is mogelijk geworden door de politiek van grote woorden en gebrek aan daden van de vakbewegingsleiding. Het is zelfs de vraag of de novemberakties voldoende zijn geweest om het moraal van de basis enigszins op peil te houden. Van solidariteit uit de industriële sektor is, op een enkele lofwaardige uitzondering na, bitter weinig gebleken. Volgens Visser, Vos en Wagner is het enige heil te verwachten van een 'nieuw industrieel élan', herstel van de marktsektor. Pas als dat herstel er is, kan er sprake zijn van (weder)opbouw van de sociale voorzieningen. Dus 'samen aan de slag'. Dick Visser c.s. zien alleen nog heil in geheime diplomatie. De vraag of een figuur als Wagner er belang bij heeft dat de vakbeweging haar kracht herwint wordt niet eens gesteld, laat staan beantwoord. De geschiedenis van meer dan honderd jaar arbeidersbeweging is bezaaid met dit soort 'bondgenootschappen' tussen arbeidersleidingen en het (groot) kapitaal.

Is het trouwens wel zo goochel te gokken op een economisch herstel? Beslist niet. Ondanks hoera-geroep over het 'herstel' in de Verenigde Sta-

DE VERPAUPERING RUKT OP

ten is de crisis nog nergens haar dieptepunt voorbij. De enorme overcapaciteit van het produktieapparaat is onverminderd; de kloof tussen die capaciteit en de koopkrachtige vraag nog even wijd. Ruding zegt dat de konsumptie toch aardig op peil blijft. Ik denk dat hij zelf niet in dat argument gelooft. Hij moet toch ook weten dat momenteel op grote schaal spaarpotten leeggehaald worden.

Ook de ondernemers weten beter. Ze investeren nauwelijks. Daar heeft zelfs Lubbers al over geklaagd. Er wordt, zeker door de grootste, meest geavanceerde ondernemingen, weer grof geld verdiend. De loon- en uitkeringendiefstal van de laatste jaren is niet zonder vrucht gebleven. Een laag loonpeil en een hoge arbeidsproduktiviteit doen de exporten de pan uitrijzen. Maar in dit land leidt dat niet tot noemenswaardige investeringen, laat staan nieuwe arbeidsplaatsen. Het gaat immers om een eenvoudige rekensom: wat levert

het meeste op? Men produceert als men de produktie winstgevend af kan zetten. Zo niet dan investeert men in het winstgevender buitenland of in staatspapieren. Of de vermogenspositie wordt opgevijzeld door bankkredieten af te lossen. Wanneer Dick Visser c.s. geloven dat het een goede politiek is de lonen - en vooral de uitkeringen - nog verder uit te kleden, dan geloven ze in sprookjes. Zelfs in de Verenigde Staten, waar het 'herstel' het duidelijkst zichtbaar zou zijn, rukt de verpaupering op. En een verpauperde bevolking kan nooit een gezond afzetgebied vormen voor produktiekapaciteit, voortvloeiende uit investeringen op grote schaal. Als er al geïnvesteerd wordt is dat zeker niet in de breedte, maar vooral in de diepte. Arbeidsplaatsen levert dat nauwelijks op. De koers van de Industriebond-leiding voert dus slechts naar verdere groei van de werkloosheid, verder dalende koopkracht,

zwaardere druk op de overheidsfinanciën en daarmee verdere verlaging van de sociale uitkeringen. En dat alles leidt dan weer onafwendbaar tot verdere afbraak van de macht van de vakbeweging. Wil Dick Visser daar naar toe?

Rein van der Horst